

POEZIJA
Od uvek, za uvek

Kriza, to je preplašen, izgubljeno uzdrhtan, bled trenutak kad smrt davi život i ne zna se ko će biti jači. Hoće li smrt udaviti bolest zajedno sa životom, ili će ustati iz umiranja iscrpena, isisana snaga čovekova? A kriza u poeziji! Zar? Oblast poezije to je večnost; medium poezije to je misao i jezik; tvorac poezije to je čovek. A večnost je divno čudo, a misao i jezik je divno čudo, a čovek je divno čudo. Ne igrajte se sa čudesima! Poezija je iskonski dar ljudi od iskoni. Poezija je atom sveta, "najlepši" atom sveta, i u njemu atomske sile i tajne bez broja i kraja. "Najlepši" atom, izraz je po geometričaru i pesniku Grku Platonu koji je, ne znam više tačno koji trougao, zvao "najlepšim", zato što je pun tajni, zakona, istina, dokaznih moći, konstruktivnih zgoda - zato što je element tvorački u arhitekturi i u svima tkivima organskih stvorenja...

Ne treba, doista, govoriti o krizi u poeziji, ali se slobodno sme govoriti, i mora govoriti, o fazi. Faza je biološki pojam, biološka pojava, regularni biološki uslov. Sve ima faze u ovome svetu. Sve živi u fazama, sve prolazi kroz faze; tako traje, tako se menja, tako uzreva, tako dotrajava. Sunčane faze su u pojavama njegovih eksplozija /mrlja, protuberancija/ koje su, kako kaže, i za sunce i za njegov zvezdani svet, nekad kobne nekad blagoslovne. Četiri, sve iste faze ^mmeseca stalan su izvor japanske klasične i moderne poezije. U našoj atmosferi, faze svetlosti idu od rumenkastih zora do sede sumračice i crnih noći. A u poeziji, evo dva poetska lika, dve poetske faze svetlosnih dejstava. U Homeru, Ajaks, pre no što će umreti, biti ubijen, moli se bogu Zevsu za svetlost: "... svetlost daje i kada nas ubijaš" /ne sasvim tačan preved grčkoga ^{τί}αι ^ολλεσθ^η/ . A nesrećni,

ukleti Ričard III, grbav i hrom, mrzi proletnju svetlost, jer senke postaju jasne i plastične, i za Ričardom laju psi i gđalame deca. "...ovakav, ne mogu biti ni ljubavnik, ni otac, biću dakle zločinac." A uzmite na um faze života i rada Andre Malraoa, svakojake, lepe i ružne, ali to je najveći tragični pesnik današnjice u Evropi, možda u svetu. I to je veličanstven primer kako zaključna rečenica, ili zaključni stih, ima moć kad jednostavni. - Setite se drugog Francuza, pesnika i skoro mističkog jezikoslova Malarnea. Počeo je sa jakim intelektualnim koncentracijama za ideju i problem, i doživeo je da, na kraju, odjedared, jezik izbaci ~~a~~ završni stih, poeziju, izbaci je kao metak. Zagledan, ^{i tušem} dugi, i očima i intelektom, u ^{pedeset} problem nauke, društvene, lične psihologije, zagledan u prostitutku, ispisao je ovaj stih: "O, ti, koja o ništavilu znaš više nego mrtvi." Možda je baš sa tim ^{rođenim} pobednim izrazom jezika Malarme prevrnuo u drugu fazu, u svoj dugotrajni, do smrti ne rešeni koštač sa tajnama jezika, sa čudima jezika. Faza nemirna, nestaložena, faza neuobičajene poezije u mnogo slučajeva. Pesnik Pol Valeri, to je jedna dalja faza Malarnea. Jezik ~~xxx~~, ideja ~~xxx~~ precizna, koji beskrajni zadaci. Glava Gospodina Testa /la testa, la ~~teat~~, glava/ svemogućna je, toliko da mu srce ne težba. Žena gospodina Testa kaže: Mislim da srce nema. Ali je Valeri, u prozno poet-skom tekstu Duša i ples, ušao u fazu čiste poezije. Mlada grčka igračica Atikta ispunjava se zanosom ^{zanimljivo} svoje strasti, svoje umetnosti, plesa. Postepeno, teža više ne deluje na nju, laka je kao etar, ono ~~je~~ je što nije, postaje ~~poezija~~. Dok se ne umori. Sroza se onda u hrpu mesa, i Grci oko nje pitaju: Ža nije umrla? Smeši se Grk lekar i kaže: Ne, ne, samo se umorila, vratila se u ono što i jeste. Fază pesnika Velvija bile su

mučne, valja ne valja; jeste, nije; jesam, nisam. Dvadeset godina je trajao grč sumnji, nemoći, nemara urzevanja, rasta - do faze vaskrsa.

A faze krila? Možete, ako hoćete, početi sa krilima Ikarusa, sa sedmokrilnim arhandjelima - sve je to poezija - ili od onoga grešnoga, paloga, na zemlju oteranog andjela koji je grčevito zagrljio brata čoveka, a nadnelo se nad njima ~~očnjima~~ krilo koje više ne leti. Pa krila u prolećnom letu ždralova, pa krila orlova, pa tek krila labudova. Severna ptica, koju mi vidimo samo u dve njene faze: kako, teška i velika, šepa na kopnu kratkim svojim nogama. I kako se odjednom preobrazi kad zaplovi jezerom. A ~~kad~~ tamo, nad Skandinavijom, ^{Kad} preleti jato labudova, to je beo oblak. Videla sam i poslednju fazu, mrtvoga labuda. ~~Tamo~~ ^{Kjude} na severu, u njegovu zavičaju, kažu da labud ne umire, nego nestaje pošto se čula poslednja njegova pesma. Zamerali su ljudi velikoj balerini Ani Pavlovoj, što je dodala u poeziju "Labudova jezera" i labudovu smrt. Dobro, videla sam leš labuda. Jak, visok čovek svezao mu je ~~ne~~ noge, prikačio to sebi o rame, a telo pustio sebi ^{na} ledja. Glava labudova vukla se po kaldrmi. A krila, ogromne bježe lepeze na dve strane, to je bio komad snežnoga ogrtača na Mon Blanu. Mrtva krila, mrtva pesma, ali poezija... Najzad, pingvini, ^{biju} Zagonetno neobična stvorenja. Uspravljeni kao čovek, hodaju dvema nogama, imaju retko pametne oči, ptice su po kljunu, i po krilima koja više nisu krila. Nisu ni ruke. Opet mrtva krila. Služe se pingvini njima kad se izmedju sebe ~~tuka~~, i snažan udarac tim patuljkom od krila može na mestu ubiti protivnika. To je eto simbol poslednje faze telesnih krila. Ali, naredna faza je krilo duha, krilo mašte, krilo poezije, koje prestize i premaša sva telesna krila.

Za ~~z~~ar kriza u poeziji, kriza u misli čovekovoj, danas

kad imamo, mi i ceo svet, oranice i njive knjiga, bogate žetve poezije u svima vrstama stihova i proze. Danas, prvi put otkad je nastala ova planeta, posećuju se ljudi iz nemerenih daljina kao da idu susedu u treću ulicu; rukuju se, grle, na sto jezika govore istovetne reči ✓ ne ubijajte, ne rušite, ne mrzite; pišite i govorite i radite poeziju, kad ~~...~~ u svima vama, u bezbroj oblika i faza, ima poezije...

Za nevolju, u današnjoj fazi života i poezije naselio se, doduše u malom broju, i pingvin. Ima tih slabokrilih ptica medju svim narodima, medju svima strukama i talentima. Kako rekosmo, probili su se i u poeziju, i, ~~započeli~~ ^{mrežu velikim poveznicama} jednu dosta pometu fazu. Naravno, bilo je, i biće takvih faza. Neizbežno je to u životu, u razvoju; ~~...~~ u napredovanje prodire i nazadovanje, ili ~~...~~ zastoj, ^{zablude,} Iz jedne takve faze uzviknuo je nemački pesnik Rilke: "... svaki vas odande vide. Morate život svoj predugojačiti. O pesnici, svi, i u stihu, i u prozi, i u umetnosti, i u srcu, i u intelektu ✓ ostanite u svojoj fazi, ali nešto predugojačite. "Isto to, ali malo drugčije, /po Vuku/ može da bude bolje nego da je sasvim isto. U predugojačenostima se krije porast, uzrast, rast. Eto, po slučaju, pade reč baš koja treba. U današnjoj fazi poezije, svuda po Evropi, nema dosta rasta i moći. Redje se javlja onaj atomski stih, ili reč, ili zaključak, koji, kao Atina iz Zevsova čela, zaplamsa, prasne ~~...~~ buktinja u mraku, ~~zatvara~~ nejedoljivom snagom, silom ubedjenja i uzbudjenja. Nije u pesniku bila dovoljno jaka i trajna koncentracija nad idejom. Pesnik nije bio, ili nije uopšte autarkna ličnost, o kojoj govore opet drevni Grci. U današnjoj fazi poezije, pesnik, sa zadovoljstvom, ^{pravilom} sa ~~uspehom~~, ~~...~~ pređa nekoliko snažnih ~~implimen~~ poruka, rezultata, ali ih naniže kao zrnce ✓ u brojanicama, a ne stopi ih,

Žive i krvave, u relacije, odnose. Zrnca u brojanicama nemaju životnu funkciju. Živi odnosi, plastični odnosi, to je rast, to je uspon, to je dokaz, to je pravo na životnu funkciju. U današnjoj fazi poezije, budite obazrivi prema pridevima, atributivnim dodacima i visuljcima koji nisu u organskoj vezi sa imenicom ili glagolom. Pridevi, ako nisu krenuli iz čela ili iz korena imenice, oni su obrisi, periferije, u koje ulazi sve što imenica jeste i može, i sve što nije imenica. Suštinski je Njegošev atribut u stihu: Krv je ljudska hrana naopaka. Ako nema tog suštinskog odnosa - videli smo, u dobroj pesni, u jednom stihu, četiri imenice i četiri i po atributa - to je onda raspinjanje smisla konjima na repove, i gubi/partiju i pesnik, i čitalac, i svaka imenica i svaki atribut. Jedna egzemplarna konfuzija. Najzad, dok traje ova faza, prestanite razgraničavati intelekt od emotivnosti. U poeziji, oni se ne isključuju, nego se takmiče; i često je emotivni pogodak u čitaoca i intelekta daleko jači nego ~~nesti~~^{nesti} tekav pogodak iz srca. Kad Bodler kaže, sasvim bez atributa, da je čovek sam sebi "i rana i nož", to je vrlo poetski hitac, a vrlo pozitivno hitac spremljen u intelektu, u intelektualnih iskustava. Kad pesnik Šeli kaže: Pakao je veliki grad vrlo sličan Londonu, pa razloži, čisto intelektualno: da je i u paklu i u Londonu puno stamanjenih ljudi, i tamo i tamo vrlo malo vedrine čovečanske, onda smo tu samo još jedared podvukli tezu: da intelekt, ravno kao i emotivnost stvara veliku poeziju..

Nema razloga govoriti o krizi u poeziji; nema razloga suviše se bojati faze pingvinske. Proći će ovo što je danas ~~naša~~ druga problemska faza, doći će druga.